

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

ПОНОМАРЬОВ Олександр Сергійович

УДК 338:43:330.341.1 [338.12.015]

**УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
ЯЗЛЮК Борис Олегович,
Тернопільський національний економічний університет, декан факультету аграрної економіки та менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії аграрних наук України
ЛУПЕНКО Юрій Олексійович,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН України,
директор;

доктор економічних наук, професор
МАРГАСОВА Вікторія Геннадіївна,
Чернігівський національний технологічний університет, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

доктор економічних наук, професор
РЕЗНІК Надія Петрівна,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, завідувач кафедри біржової діяльності і торгівлі.

Захист відбудеться «28» вересня 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.832.02 у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, читальний зал.

Автореферат розісланий «27» серпня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Гацько А.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах глобальної конкуренції та інформаційного суспільства від спроможності аграрних підприємств перейти на інноваційний тип економічного розвитку залежить вирішення стратегічного завдання із забезпечення їх конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг агропродовольчої продукції на регіональних і світовому ринках, реалізація потенціалу сільськогосподарського виробництва країни.

Наразі стан інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрній сфері знаходиться як під довгостроковим негативним впливом незавершеності формування інституційного забезпечення інноваційної діяльності, цінових і структурних диспропорцій, так і під впливом сьогоденних реалій політичної та макроекономічної нестабільності в країні. Розробка та реалізація дієвої стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств дедалі стає тим фундаментом, на якому ґрунтується їх сучасне управління, який покликаний збільшити інвестування інноваційних процесів, оновити технологічну, матеріально-технічну та інформаційну бази, перетворити інновації на головний чинник нарощування обсягів виробництва та сталого розвитку підприємств.

Вагомий внесок у розроблення проблематики управління інвестиційною та інвестиційною діяльністю суб'єктів економічних відносин зробила низка вітчизняних та зарубіжних науковців. Теоретичним аспектам вказаних проблемних питань присвячені праці таких відомих зарубіжних вчених, як І. Ансофф, П. Друкер, М. Портер, Б. Санто, К. Фрімен, Й. Шумпетер та інших. Проблеми інноваційного розвитку та його інтеграції з інвестиційною діяльністю суб'єктів аграрного виробництва висвітлені в працях таких вітчизняних вчених, як В. Андрійчук, О. Амосов, О. Витвицька, А. Гальчинський, О. Гудзь, Ю. Данько, Ю. Лупенко, Г. Мазнєв, В. Маргасова, Т. Маренич, Л. Молдован, В. Онегіна, Н. Резнік, С. Тивончук, О. Ульянченко, Л. Федулова, О. Шубравська, Б. Язлюк та інших.

Отже, розвиток управління інноваційно-інвестиційною діяльністю аграрних підприємств складає зміст актуальної, складної, багатогранної та багаторівневої наукової проблеми, а необхідність її вирішення зумовила вибір теми, мети, предметно-об'єктної сфери та постановку завдань дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до науково-дослідних тем Тернопільського національного економічного університету: «Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки і агропродовольчого ринку у контексті викликів глобалізаційних процесів» (державний реєстраційний номер 0116U000077), «Концептуальні засади розвитку обліково-

аналітичного забезпечення підприємств агропромислового виробництва» (державний реєстраційний номер 0115U001605), зокрема, у розробці розділу «Концептуальні засади розвитку аграрного сектору України в умовах інституційних змін», «Інноваційний розвиток агропромислового виробництва в ринкових умовах» (державний реєстраційний номер 0114U006473), зокрема, у розробці розділу «Удосконалення організаційно-виробничої структури аграрних підприємств». Автором проведені дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств та запропоновано прикладні шляхи удосконалення управління нею в контексті стабілізації розвитку.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та прикладних засад побудови та функціонування механізмів і систем управління інноваційно-інвестиційною діяльністю аграрних підприємств в контексті стабілізації їх економічного розвитку.

Досягнення мети дисертаційної роботи обумовило необхідність вирішення наступних завдань дослідження:

- дослідити генезис понятійно-категоріального апарату досліджень інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів економічних відносин;
- визначити особливості імплементації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктами аграрного виробництва;
- обґрунтувати організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств;
- ідентифікувати наукові підходи до оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств;
- окреслити методологію вибору критеріїв результативності інноваційної діяльності аграрних підприємств;
- оцінити рівень інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектора економіки;
- визначити структурно-динамічні тенденції динаміки залучення інвестиційних ресурсів вітчизняними аграрними підприємствами;
- обґрунтувати методичний підхід до оцінки економічної ефективності впровадження інновацій аграрними підприємствами;
- ідентифікувати пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств;
- окреслити типологію та характеристики стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств;
- розробити процедури мобілізації інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств;
- визначити інструментарій активізації залучення інвестицій в інноваційний розвиток аграрних підприємств;
- ідентифікувати напрями, шляхи та процедури змін в структурах управління аграрними підприємствами для забезпечення керованості

інноваційно-інвестиційних процесів;

- обґрунтувати архітектуру та функціональне навантаження елементів системи управління інноваційно-інвестиційним розвитком;

- окреслити особливості управління імплементацією стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств.

Об'єктом дослідження є процес інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти формування та функціонування механізмів і систем управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є наукові положення сучасної економічної теорії, наукові праці і розробки провідних вітчизняних та закордонних вчених з проблем стратегічного управління маркетингом та збутом.

При вирішенні завдань дослідження у роботі використовувались такі методи: абстрактно-логічний (при формуванні логіко-структурної схеми дослідження, визначенні критеріїв класифікацій, формулюванні наукових положень, визначень категорій та понять), монографічний (при дослідженні результатів інноваційно-інвестиційної діяльності та економічного розвитку аграрних підприємств та їх об'єднань), розрахунково-конструктивний (при визначенні показників ефективності залучення інвестицій та впровадження інновацій аграрних підприємств), економіко-статистичні та економіко-математичні методи (при виконанні розрахунків та визначенні показників ефективності, дослідженні інвестиційної привабливості аграрних підприємств), методи аналізу та синтезу (при формалізації та оцінці дії факторів, визначенні типологічних та класифікаційних характеристик механізмів, систем та стратегій управління інноваційно-інвестиційною діяльністю аграрних підприємств) та інші.

Інформаційну базу дослідження, представленого в дисертації, склали законодавчі та нормативно-правові акти з питань функціонування аграрних підприємств та ринків інновацій та інвестиційних ресурсів, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації, Головного управління статистики у Харківській області, дані річної звітності досліджених аграрних підприємств, результати спостережень за їх діяльністю, розробки та дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, літературні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у розробці теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій з генерування та імплементації маркетингово-збутових стратегій аграрних підприємств. Найбільш важливі результати,

отримані в процесі дослідження, і їх наукова новизна полягають у наступному:

вперше:

– обґрунтовано концепцію побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств на основі декомпозиції механізму інноваційно-інвестиційного розвитку з виділенням організаційної та економічної складових впливу керуючої системи, представленої інтересами власників, керуючих компаній (в об'єднаннях холдингового типу) та менеджменту аграрних підприємств на об'єкт управління, тобто інвестиційний процес, пов'язаних з імплементацією виробничих, управлінських та комерційно-збутових інновацій;

– визначено методологічний підхід щодо ідентифікації пріоритетного критерію при оцінці ефективності впровадження інновацій в залежності від їх спрямованості до сфер виробництва, збуту чи управління, потреби в інвестиційних ресурсах, а також ступеня стійкості конкурентних переваг, які створюються за рахунок імплементації того чи іншого інноваційного рішення;

– окреслено закономірність взаємозв'язку причин та наслідків реалізації стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку з процесами організаційних змін в структурах управління аграрних підприємств, яка полягає у визначенні переліку ситуацій, за яких підприємство вдається до ускладнення існуючої структури управління, її модернізації або активізації участі в процесах агропромислової інтеграції, з подальшою ідентифікацією шляхів та інструментальних процедур здійснення вказаних змін для забезпечення керованості інноваційно-інвестиційних процесів;

удосконалено:

– методичний підхід до оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства, як сукупності можливостей впровадження інновацій та залучення для цього інвестицій з внутрішніх та зовнішніх джерел з урахуванням товарного та галузевого напрямку спеціалізації, розмірів підприємства та масштабів виробництва, характеристик майбутніх конкурентних переваг;

- методичні прийоми та підходи до оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств на основі визначення ступеня сприйняття ними виробничих, комерційних та управлінських інновацій;

– методичний підхід до оцінки економічної ефективності впровадження інновацій аграрними підприємствами, який ґрунтується на часовій теорії грошей, поряд з чим враховує обмеження реалізації створюваних при впровадженні інновацій конкурентних переваг на цільових ринках з недосконалими конкурентними структурами, а також в умовах участі аграрних підприємств в інтеграційних процесах;

- ідентифікацію напрямів інноваційного розвитку аграрних

підприємств шляхом систематизації їх в групи технологічних, технічних, біологічних, комерційно-збутових та соціально-економічних, а також розгляду їх складових та елементів через призму потреби в інвестиційних ресурсах та їх окупності;

- типологію стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств шляхом доповнення існуючих систем критеріїв об'єктної орієнтації інвестицій, їх обсягу та інтенсивності інвестиційного процесу, функціональними критеріями відношення інвестицій до створення конкурентних переваг та їх значимості для підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств.

- функціональну систематизацію заходів інтенсифікації інвестиційного процесу в аграрних підприємствах на основі виділення організаційно-управлінських, організаційно-економічних та економічних заходів з виокремленням на цій основі раціонального поєднання засобів та інструментів забезпечення зростання інтенсивності інвестиційних процесів та диференціації їх напрямів

- методичні засади інтеграції системи управління інноваційно-інвестиційним розвитком в менеджмент аграрних підприємств на засадах проектного менеджменту шляхом ідентифікації функціоналів оцінювання інноваційних проектів, прогнозування, залучення інвестиційних ресурсів, раціоналізації їх розстановки, поєднання та витрачання, а також контролю, з залученням елементів та компонент системи управління підприємством у виконання перелічених функцій зі створенням центрів витрат та центрів відповідальності при реалізації проектів розвитку;

набуло подальшого розвитку:

- наукове тлумачення поняття «інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства» шляхом розкриття його змісту через призму економічного розвитку, а саме розгляду інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності незалежно від джерел інвестування, які залучаються, в якості основної компоненти в системі створення стійких конкурентних переваг, підвищення економічної ефективності основної діяльності, управління тривалістю життєвого циклу підприємства та стабілізації дотримання розширеного характеру відтворення;

- методичний підхід до управління імплементацією інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в менеджменті аграрних підприємств шляхом визначення процедур дотримання інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності на основі створення стійких конкурентних переваг за рахунок впровадження інновацій в ключових для економіки підприємства напрямках та сферах його діяльності;

- визначення закономірності зростання частки внутрішніх джерел у залученні аграрними підприємствами інвестиційних ресурсів для реалізації програм розвитку;

- організаційно-управлінські процедури мобілізації інноваційно-

інвестиційного потенціалу аграрних підприємств шляхом формалізації алгоритмів відбору інноваційних проектів розвитку та пошуку і мобілізації джерел інвестування;

– визначення особливостей управління генеруванням та реалізацією стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств, в основі якого лежить виділення стратегій створення стійких конкурентних переваг на основі інноваційних рішень в сферах виробництва, обслуговування та управління, а також співвіднесення цілей та показників обсягу ресурсів для реалізації стратегій з рівнем розвитку та структурними характеристиками економічного потенціалу підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретико-методологічних, методичних і практичних розробок і пропозицій керівниками аграрних підприємств при розробці стратегічних планів, у діяльності органів влади різних рівнів при розробці галузевих і регіональних програм.

Результати дисертаційного дослідження, висновки та рекомендації, що містяться в роботі, схвалені та використовуються в практичній діяльності Управління агропромислового розвитку Бердянської районної державної адміністрації Запорізької області, ТОВ «Агрофірма «Приазовська» Бердянського району Запорізької області, ТОВ «Агрофірма імені Гагаріна» Зміївського району Харківської області, ТОВ «Промінь» Дергачівського району Харківської області, а також у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету.

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, результати і висновки дисертаційної роботи є результатом особистих досліджень автора, всі результати дослідження отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві використано лише ті ідеї та положення, які належать авторові особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і рекомендації теоретичного, методологічного й прикладного характеру доповідалися на міжнародних, всеукраїнських конференціях, основними з яких були: «Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики» (Миколаїв, 2015 р.), «Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій» (Львів, 2015 р.), «Прикладна економіка – від теорії до практики» (Тернопіль, 2016 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (Харків, 2016 р.), «Сучасні проблеми формування, розвитку та використання ресурсного потенціалу АПК» (Полтава, 2017 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (Харків, 2017 р.), «Сучасний аграрний менеджмент: теорія, методологія, практика» (Суми, 2017р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (Харків, 2018 р.) та інших.

Публікації. Результати дисертації відображені у 35 наукових

публікаціях (34 одноосібні), в тому числі: 1 одноосібній монографії, 20 статтях у наукових фахових виданнях (з них 1 у співавторстві), 5 статтях у зарубіжних наукових періодичних виданнях. Загальний обсяг наукових праць – 41,2 друк. арк., з них 39,4 друк. арк. належать особисто автору.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел із 235 найменувань на 21 сторінці. Основний текст дисертації викладений на 360 сторінках, із них 321 сторінка основного тексту, містить 41 таблицю та 52 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретичні засади інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств» досліджено наукові погляди на категорійно-понятійний апарат досліджень інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств, визначено особливості імплементації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктами аграрного виробництва, обґрунтовано організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств.

Вивчення та систематизація наукових поглядів та підходів на сутнісно-змістовні характеристики інновацій та інноваційного процесу відносно розвитку суб'єктів економічних відносин дозволили визначити центральні категорії та поняття проведеного дослідження в наступний спосіб. Встановлено, що під категорією «інновація» слід розуміти складне економічне явище, пов'язане зі змінами технологій виробництва, засобів та предметів праці, процедур та підходів до здійснення управлінських впливів, маркетингу та збуту продукції тощо, які є продуктивними та орієнтованими на підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності підприємства і його продукції. При цьому під інноваційним процесом слід розуміти послідовності дій з впровадження вказаних змін, тобто інновацій. В свою чергу, визначено, що інновації слід поділяти на виробничі, управлінські та комерційно-збутові, не дивлячись на більш глибокий та складно-структурований їх поділ в дослідженнях низки авторів, адже в контексті управління процесом інноваційного розвитку та інвестуванням в його здійснення, суттєвих відмінностей при більш деталізованому виділенні їх груп не спостерігається, як показали проведені монографічні дослідження.

Здійснення процесу інноваційного розвитку потребує залучення ресурсів здійснення змін, тобто інвестування. Вітчизняна та світова економічна наука тривалий час розглядає інноваційно-інвестиційний процес як цілісний в системі соціально-економічного розвитку підприємств та об'єднань, в тому числі і аграрних, з чим важко не погодитися. При цьому сутність більшості проблемних питань у здійсненні

інноваційно-інвестиційного розвитку лежить не тільки і не стільки в площинах інституційного забезпечення інноваційного процесу та ступеня сформованості інноваційної інфраструктури, скільки в сфері менеджменту підприємств, ступені сприйняття ним тих чи інших інноваційних рішень та готовності до їх запровадження.

Отже, поряд з категоріями «інновація» та «інноваційний процес» центральним поняттям проведеного дослідження є «інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства». Його зміст полягає в дотриманні інноваційного характеру орієнтації інвестиційної діяльності підприємства незалежно від джерел інвестування, які залучаються, в якості основної компоненти в системі створення стійких конкурентних переваг та підвищення економічної ефективності основної діяльності аграрного підприємства.

Розгляд особливостей імплементації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку в діяльність аграрних підприємств довів пріоритетність інструментарію стратегічного управління. Наявність обґрунтованої стратегії розвитку забезпечує системність застосування організаційно-управлінських та організаційно-економічних засобів впливу керуючої системи на керовану в процесі впровадження інновацій, залучення та розміщення інвестиційних ресурсів в даному процесі, а також створює нормативне та методичне підґрунтя для впровадження системи контролю реалізації та ревізії управлінських рішень в управлінні розвитком. В даному контексті управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства є тотожним управлінню продуктивними змінами, пов'язаними з впровадженням інновацій, залученням інвестиційних ресурсів та орієнтованими на підвищення економічної ефективності основної діяльності. Теоретичне дослідження питань розробки, реалізації та оцінки ефективності стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку показало багатогранність та багаторівневість визначення цього поняття та відсутність єдиного наукового визначення стратегії інноваційного розвитку. Зокрема, в теорії інноваційного менеджменту використовуються терміни: стратегія досліджень та розробок або стратегія науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; стратегія інноваційної діяльності; стратегія управління інноваціями; інноваційна стратегія тощо. При цьому головною відмінністю стратегії інноваційного розвитку від інших функціональних стратегій є те, що вона спрямована на досягнення цілей господарювання, передусім, за рахунок впровадження науково-технічних досягнень у виробничій, маркетинговій, організаційній, логістичній та інших видах діяльності.

Результатом впровадження стратегії інноваційного розвитку має бути нова якість виробництва і управління, тобто вона є рушійною силою розвитку підприємства, організації. В свою чергу, стратегія інноваційного розвитку підприємства – це спрямовуюча на сталий розвиток,

впорядкована, внутрішньо та зовнішньо узгоджена сукупність цільових орієнтирів розвитку підприємства за рахунок впровадження інновацій, методів та ключових заходів ведення інноваційної діяльності, формування механізмів забезпечення сприйнятливості підприємства до інновацій, перманентної їх генерації, імплементації та реалізації.

Стратегія інноваційного розвитку має дати відповіді на такі питання розвитку та оперування сільськогосподарського підприємства: очікувані результати впровадження інновацій (наприклад, нові види продукції рослинництва та тваринництва; наявні види продукції з новими властивостями; нові види техніко-технологічного забезпечення виробництва); види інновацій, що запроваджуються (за сферою та формою реалізації, за ступенем новизни); джерела новацій, форми їх залучення у сільськогосподарське підприємство; терміни та заходи освоєння новацій; термін одержання ефектів від впровадження інновацій; способи фінансування інновацій; форми організації маркетингу інноваційної продукції; життєвий цикл інновації.

Дослідження показали, що основними альтернативами вибору стратегічного напрямку інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств є орієнтація на власні можливості та інтеграція з іншими суб'єктами економічних відносин в аграрній сфері. Відповідно, основними загальними стратегіями є: наступальна, захисна, адаптивна та пасивна (традиційна) стратегії. При цьому вибір конкретної стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства визначається його економічним потенціалом.

В дослідженні обґрунтовано концепцію побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств (рис. 1). Специфікою окресленої концепції зумовлюється побудова механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком. Також вона визначає пріоритетність саме інвестиційної діяльності підприємства, як джерела ресурсів підтримання стабільності його розвитку.

Відповідно, в процесі формування зазначеного механізму управління розвитком закладено результати декомпозиції та подальшого синтезу механізмів інвестиційного розвитку та управління інноваційним розвитком підприємства. При цьому механізм управління інвестиційним розвитком передбачає продукування та імплементацію інвестиційних стратегій підприємства в залежності від його економічного потенціалу, місії та цілей діяльності, масштабів виробництва, розмірів, спеціалізації. В свою чергу, виокремлений з синтезованого механізм управління інноваційним розвитком включає елементи та компоненти, поєднання яких дозволяє ідентифікувати напрями та генерувати процедури імплементації стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку.

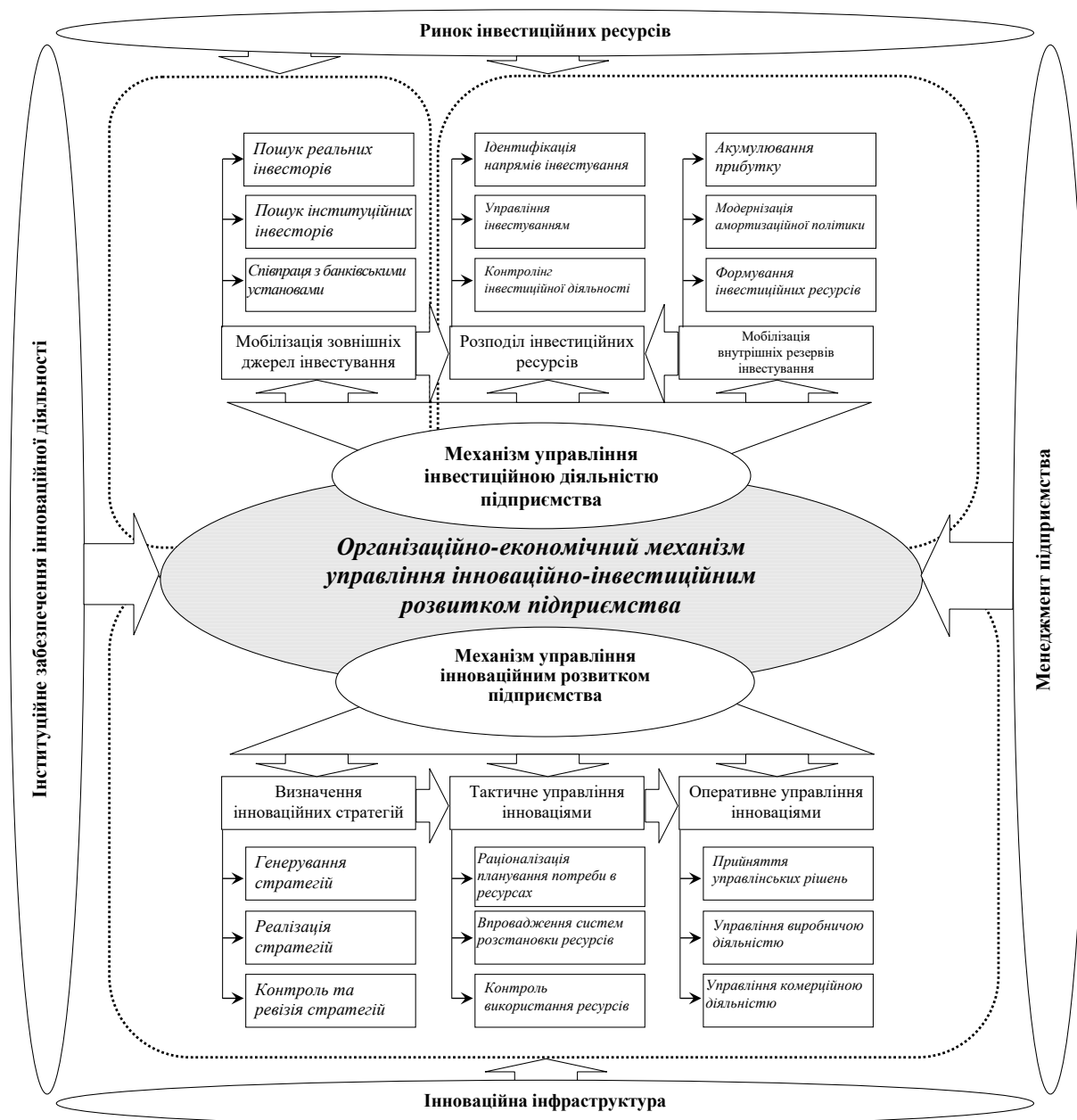

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств

Основою інноваційного розвитку є випереджувальні інвестиції, зокрема фінансові, високий рівень фахових знань, широка інформатизація, потужний інтелектуальний потенціал. Саме забезпечення прямих зв'язків науки і виробництва збалансовує попит та пропозицію інноваційного продукту. Інноваційна діяльність здійснюється завдяки прогресивним науково-технічним досягненням і є вирішальним фактором подолання кризових явищ, розширення сфери діяльності та зростання прибутковості та рентабельності аграрних підприємств.

У другому розділі «Методологія розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств» ідентифіковано

наукові підходи до оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств, обґрунтовано критерії результативності інноваційної діяльності та методологічні підходи щодо оцінки інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектора економіки.

Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрних підприємств забезпечується використанням досягнень не лише сільськогосподарських наук, а й майже всіх інших, адже йому притаманні ознаки системності та комплексності. Світовий досвід розбудови механізмів фінансового забезпечення інноваційного розвитку науковці доводять важливу роль держави у фінансуванні окремих етапів інноваційних процесів. При цьому формування інноваційного потенціалу потребує відповідного фінансового забезпечення за рахунок використання різних джерел. Втім, фінансування наукових та науково-дослідних робіт залишається вкрай недостатнім (табл. 1), особливо, з урахуванням інфляційного фактору.

Таблиця 1

Фінансування витрат на виконання наукових та науково-дослідних робіт за різними джерелами в Україні за 2008–2016 рр., млн. грн

Джерело фінансування	Роки					
	2008	2009	2010	2014	2015	2016
Кошти бюджету	3949,70	3429,18	3750,97	3912,77	4774,62	4826,81
у т.ч. кошти держбюджету	3909,78	3398,55	3704,34	3859,68	4709,01	4762,06
кошти місцевих бюджетів	39,92	30,63	46,63	53,09	65,52	64,75
Кошти замовників: підприємств, організацій України	2072,20	1870,82	1961,18	2285,89	2458,39	2306,56
Кошти замовників іноземних держав	1254,90	1743,43	2315,86	2478,09	2044,96	2411,50
Власні кошти	592,52	629,38	872,03	841,78	1121,25	1466,60
Кошти інших джерел	155,44	149,40	95,85	72,82	159,26	149,59
РАЗОМ	8024,76	7822,21	8995,89	9591,35	10558,48	11161,06

В свою чергу, ключовим питанням стабілізації процесу інноваційно-інвестиційного розвитку поряд зі ступенем сприйняття інновацій, розвиненістю інноваційної інфраструктури, наявністю інвестиційних ресурсів, ще й активність аграрних підприємств щодо здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, що визначається ступенем розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу, як компоненти економічного потенціалу підприємства. Наразі інноваційна активність вітчизняних аграрних підприємств залишається низькою. Причинами цього є недостатній рівень фінансування науки, висока вартість фінансових ресурсів для здійснення інноваційних проектів розвитку, підвищений ризик здійснення інноваційної діяльності, відсутність системної та структурованої державної підтримки інноваційного розвитку

сільськогосподарських товаровиробників.

Дослідження показали, що оцінку інноваційно-інвестиційного потенціалу методологічно обґрунтовано та доцільно здійснювати через призму очікуваних результатів впровадження інновацій, які опосередковуються у створенні стійких конкурентних переваг підприємства та його продукції, а також відповідному підвищенні економічної ефективності основної діяльності. Іншим ключовим індикатором розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства є його інвестиційна привабливість. При цьому в сучасних дослідженнях наразі невизначеним лишається взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю та інноваційно-інвестиційним потенціалом підприємства, який з поміж опосередкування через призму очікуваних ефектів знаходиться під суттєвим впливом факторів економічної безпеки та ступеня ризикованості здійснення діяльності. Тобто проблемні питання ідентифікації інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства лежать в площині ідентифікації пріоритетних критеріїв оцінки ефективності впровадження інновацій.

В дослідженні запропоновано, обґрунтовано та апробовано методологічний підхід щодо ідентифікації пріоритетності критерію оцінки ефективності впровадження інновацій, який ґрунтується на врахуванні їх спрямованості до змін в сферах виробництва, збуту чи управління. Тобто інновації в сфері виробництва мають призводити до збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення її якості, зменшення трудомісткості, фондомісткості, зростання фондівіддачі тощо. Інновації в сфері збуту мають призводити до підвищення доходів за рахунок цін реалізації продукції, підвищення рівня ритмічності збуту, елімінування дії сезонних факторів, зміни позиції підприємства в структурі каналів ринкового розподілу продукції, удосконалення маркетингу продукції, освоєння нових товарних та ринкових ніш. Результатом імплементації інновацій в сфері управління є спрощення інформаційно-ресурсного обміну, удосконалення структур та систем управління, підвищення ступеня стійкості конкурентних переваг, створених як за рахунок інновацій в сфері менеджменту, так і за рахунок виробничих та збутових інноваційних рішень, тощо. Відповідно, критерій напряму інноваційної активності при оцінці ефективності інновацій доповнюється критеріями потреби в інвестиційних ресурсах та масштабу очікуваних ефектів, що дозволяє виконувати достовірну та всеохоплюючу оцінку інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства, який, власне, і являє собою сукупність можливостей ефективного здійснення заходів, орієнтованих на прискорення та стабілізацію темпів економічного розвитку.

На основі окресленого методологічного підходу до ідентифікації критеріальних засад оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу в

дослідженні удосконалена низка методичних підходів до здійснення вказаних оцінок, визначення рівня інвестиційної привабливості підприємства, а також розробки та імплементації стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств (рис. 2).

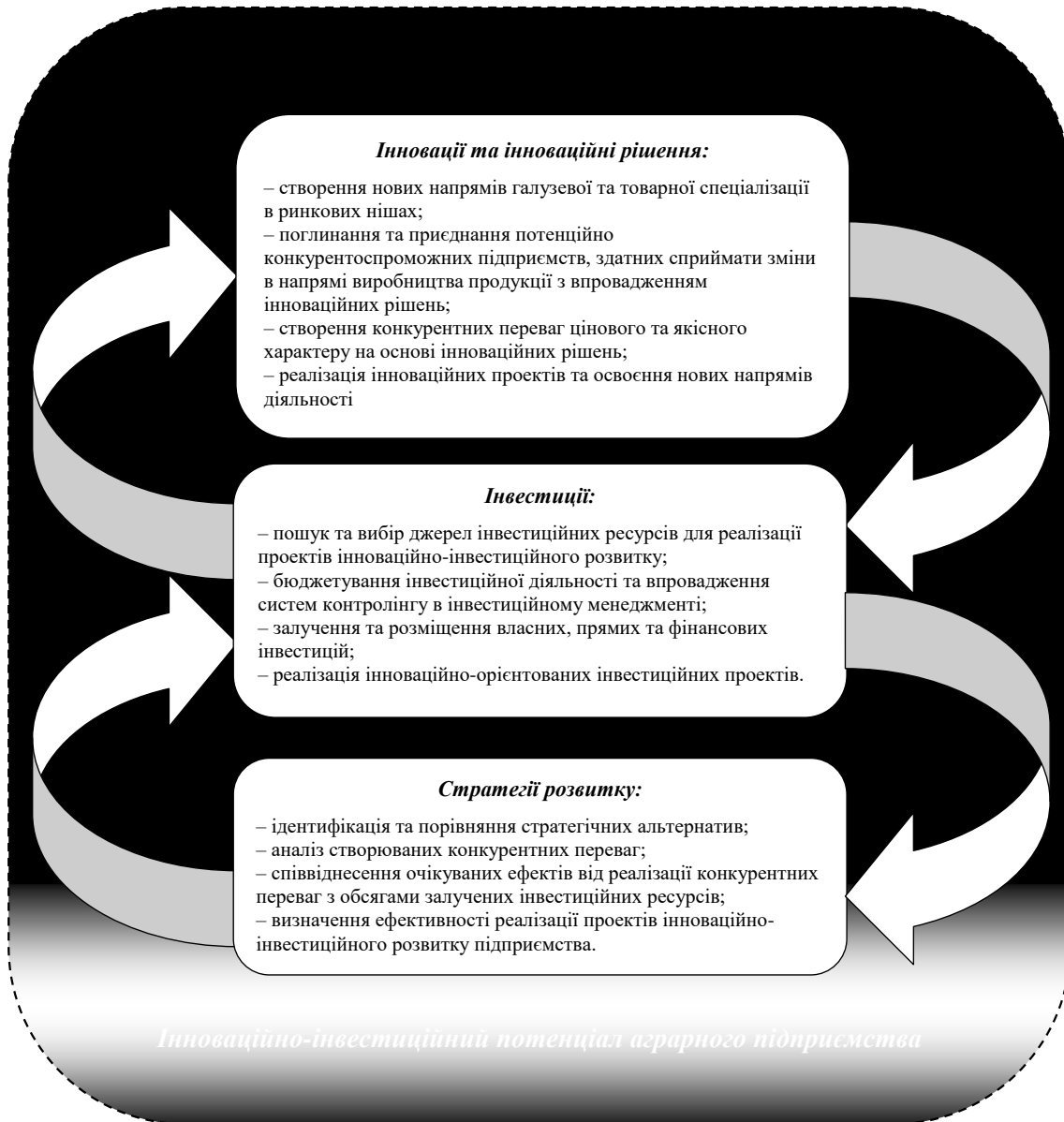

Рис. 2. Критеріальні, функціональні та інструментальні засади оцінки інвестиційної привабливості та інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств

Встановлено, що при оцінці рівня розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства мають враховуватися напрям його спеціалізації, розміри підприємства та масштаби виробництва, а також особливості конкурентних переваг, які створюються при впровадженні інновацій. При цьому слід звернути увагу на те, що ключові конкурентні переваги лежать в ціновій площині, що обумовлюється

сировинним характером більшості видів сільськогосподарської продукції, що виробляється.

У третьому розділі «Структурно-динамічні тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств» визначено динаміку залучення інвестиційних ресурсів вітчизняними аграрними підприємствами, проаналізовано економічну ефективність впровадження інновацій аграрними підприємствами, окреслено пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств.

Вивчення динаміки та залучення інвестицій вітчизняними аграрними підприємствами дозволили визначити позитивну тенденцію до зростання їх обсягів. У 2017 році обсяги залучення інвестиційних ресурсів у вигляді фінансових та реальних інвестицій перевищили навіть рівень 2012 року, в якому цей показник досягав свого історичного максимуму за пореформений період (рис. 3). При цьому слід відмітити зростання обсягів фінансових інвестицій та їх частки в структурі залучення інвестиційних ресурсів, що є наслідком зростання інвестиційної привабливості підприємств-суб'єктів вітчизняного аграрного бізнесу та порівняно високого рівня економічної ефективності їх діяльності.

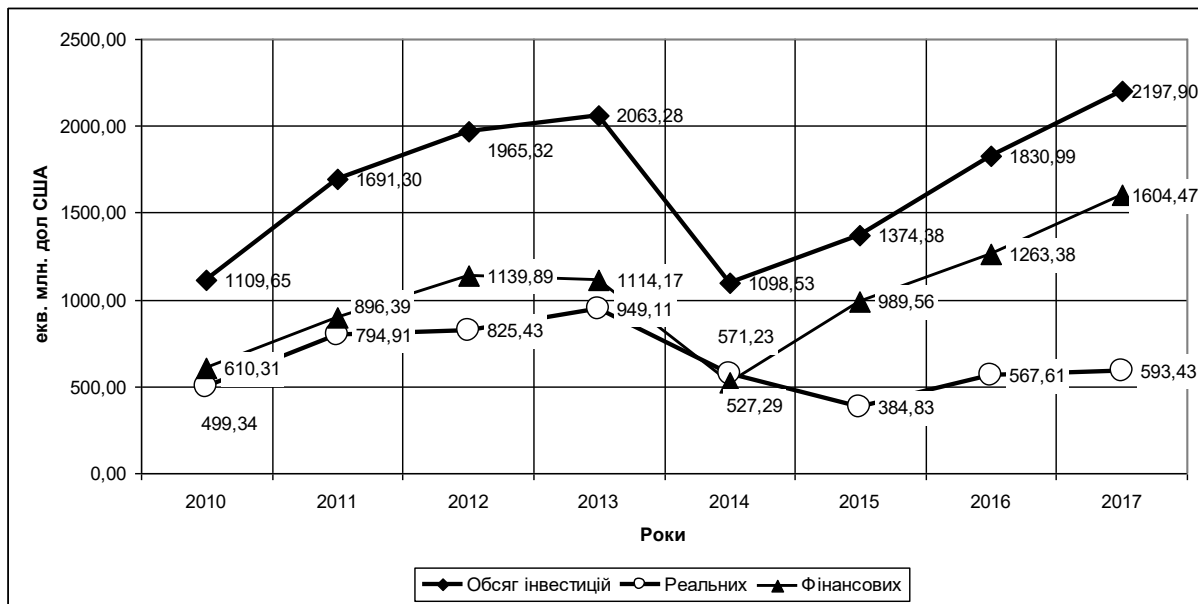

Рис. 3. Динаміка залучення інвестицій підприємствами аграрного сектора економіки України в 2010-2017 рр.

Існуючі методи оцінки ефективності інвестицій можна поділити на три групи: 1) методи оцінки ефективності інвестицій за допомогою співвідношення грошових надходжень (позитивних потоків) з витратами (негативними потоками); 2) методи оцінки ефективності інвестицій за бухгалтерською звітністю; 3) методи оцінки ефективності інвестицій, які ґрунтуються на теорії часової вартості грошей. Вказані методи є достатньо

точними та достовірно описують інформацію щодо ефективності інвестиційних процесів, а отже можуть застосовуватися та застосовуються для прийняття управлінських рішень щодо розміщення коштів в інвестиційних проектах.

Втім, інвестування призводить до прискореного розвитку того чи іншого напрямку економічної діяльності або напрямку спеціалізації суб'єкта лише в умовах створення конкурентних переваг на виробничій або збутовій стадіях циклу виробництва та реалізації продукції. При цьому для потенційного інвестора майже неважливо за рахунок чого вказані переваги будуть сформовані або реалізовані, адже авансування капіталу в реалізацію проектів створення нових виробництв, освоєння нових видів продукції, вдосконалення технологій виробництва та збуту або модернізацію існуючих підприємств має на меті повернення авансованих коштів разом із прибутком, розмір якого покриває ризики та забезпечує адекватну вигоду.

В дослідженні було обґрунтовано та апробовано методичний підхід до оцінки ефективності інвестування в реалізацію проектів інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств на основі використання рейтингових оцінок (табл. 2).

Таблиця 2

Результати рейтингової оцінки результатів інвестиційної діяльності в інноваційно-орієнтованих аграрних підприємствах України в 2016 році

Групи підприємств за рівнем рентабельності	Кількість підприємств у групі	Рівень рентабельності, %	Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	Середнє значення рейтингового показника
Збиткові	107	-14	0,21	2
0,1-15,0%	176	3,5	0,72	8
15,1-30,0%	114	17,2	0,98	52
30,1-45,0%	33	37,3	1,36	74
понад 45,1%	20	54,9	4,73	89
Разом (в середньому) по виборці	450	8,1	0,88	27

Встановлено, що поряд зі збитковістю майже третини аграрних підприємств в стані низької ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності перебувають понад 50 % підприємств, а середній результат оцінки ефективності інвестування в реалізацію проектів інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств в 2016 р. не перевищує 30 %. Інертність аграрного виробництва, сировинний характер переважної частини сільськогосподарської продукції, традиційність технологій її виробництва суттєвою мірою обмежує набір інноваційних рішень як в

сфері виробництва, так і в сфері збуту продукції. Останнє зумовлює необхідність раціоналізації вибору інноваційних рішень з огляду на специфіку діяльності підприємства, особливості формування та реалізації його економічного потенціалу, а також характер сприйняття інноваційним рішенням щодо інвестування в економіку підприємства.

Конкретизація обґрунтованої типології інноваційних рішень в діяльності аграрних підприємств дозволила визначити основні пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств, які, певною мірою, не співпадають із визначеними в діючих нормативних документах (рис. 3).

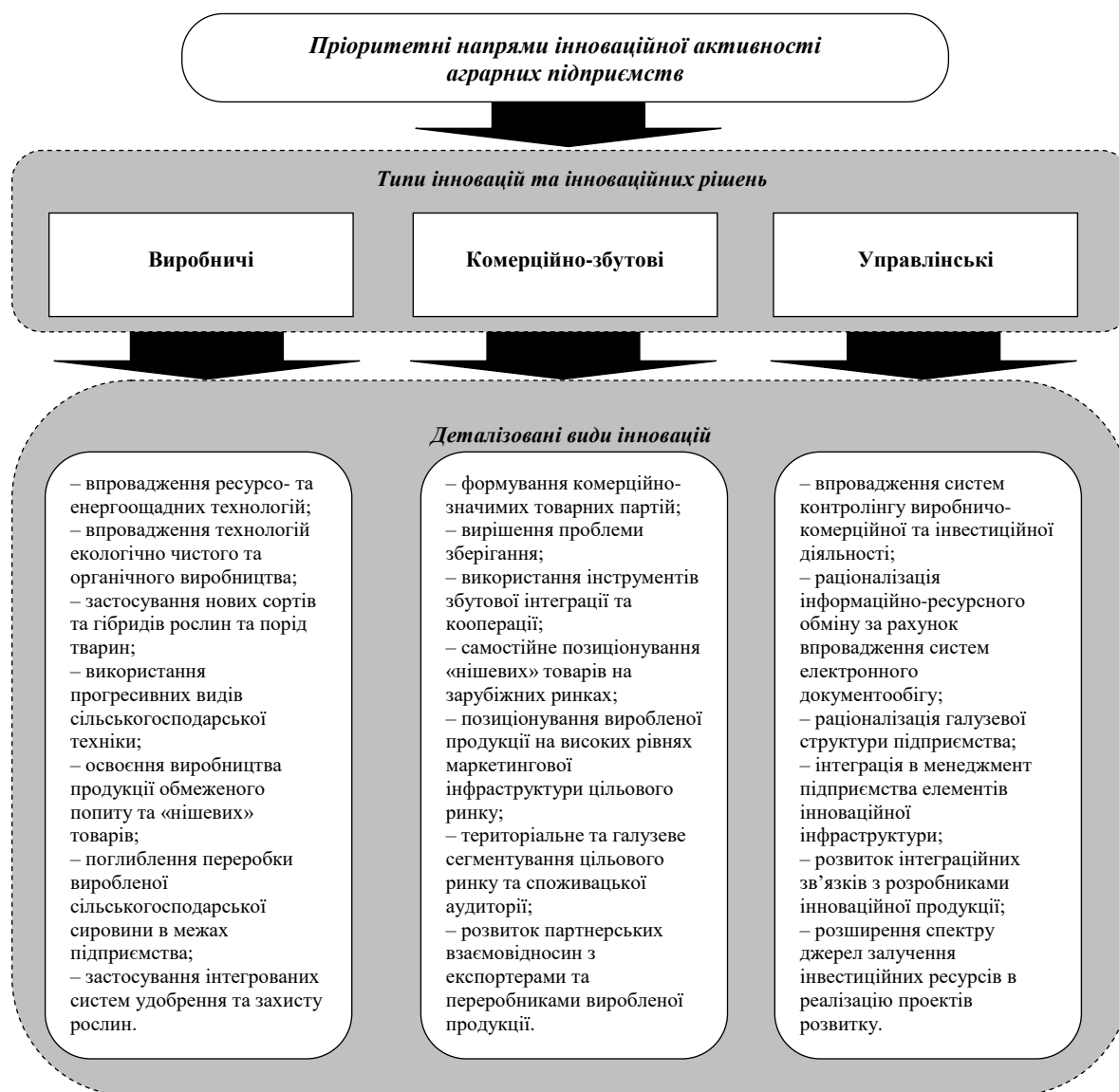

Рис. 3. Пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств

Визначені напрями інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств та окреслені види інновацій є орієнтованими на підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності діяльності аграрних підприємств та об'єднань.

У четвертому розділі **«Планування та організація інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств»** визначено стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств, ідентифіковано процедурні аспекти мобілізації інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств, обґрунтовано напрями та шляхи активізації залучення інвестицій в інноваційний розвиток аграрних підприємств.

Не дивлячись на позитивну динаміку залучення інвестицій суб'єкти вітчизняного аграрного бізнесу мають значні можливості підвищення активності інвестиційної діяльності. В дослідженні вказане питання розглянуто через призму інвестиційного потенціалу, який доцільно розглядати в якості об'єкта управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств.

На стадії стратегічного планування інвестиційної діяльності аграрних підприємств доцільно формувати дієздатні системи відбору інноваційних проектів. Останнє передбачає ідентифікацію критеріїв відбору проектів на основі врахування інноваційно-наукових, екологічних, економічних, організаційних та фінансових факторів, які враховують вплив результатів проекту на діяльність підприємств та об'єднань. Питома вага кожного критерію визначена на підставі суб'єктивної оцінки їх важливості при відборі проектів з урахуванням особливостей розвитку підприємств, на яких вони реалізуються. Такий підхід, поряд з забезпеченням достовірності оцінок, дозволяє опосередковано визначати ключові мотиви інвесторів при розміщенні коштів в тих чи інших проектах. Відповідно, в межах обґрунтованих основних стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств при плануванні та організації інноваційно-інвестиційної діяльності відбувається деталізація стратегічних рішень та розробка конкретизованих, адаптованих до умов здійснення діяльності, рівня розвитку економічного потенціалу, напрямів підвищення та стабілізації доходів підприємства стратегії.

Дослідження показали, що найбільш доцільним шляхом здійснення процесу стратегічного планування є розгляд визначених стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності через призму їх співвіднесення з загальними стратегіями підприємства (рис. 4). Такий підхід значною мірою спрощує деталізацію стратегій, а встановлення відповідності з загальною стратегією підприємства унеможливорює прийняття невідповідних рівню розвитку економічного потенціалу підприємства стратегічних рішень в практиці менеджменту.

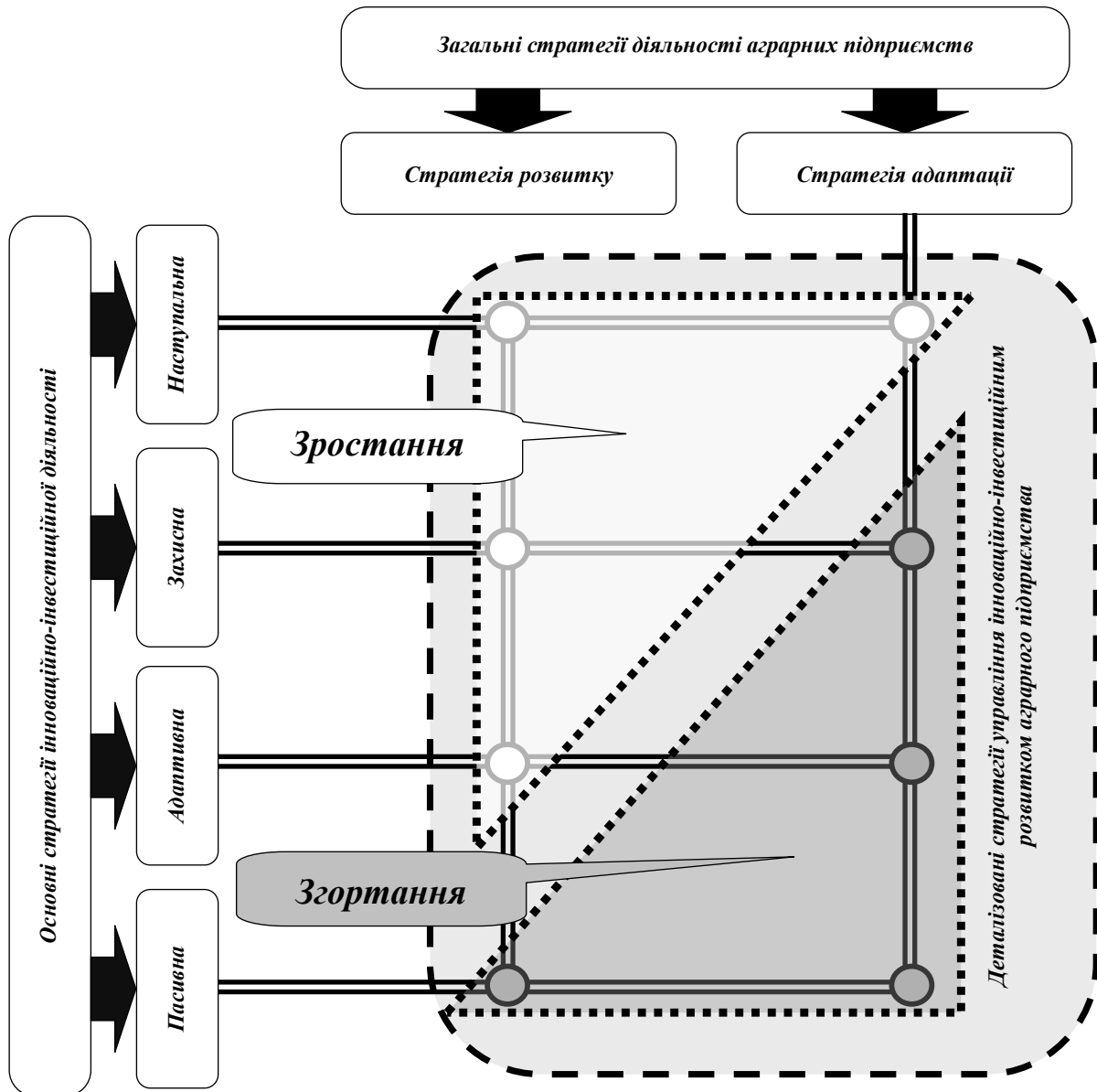

Рис. 4. Співвіднесення стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку з загальними стратегіями діяльності аграрних підприємств в процесі їх деталізації

Змістовний аналіз існуючої системи інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств дозволив виявити проблемні аспекти в її формуванні та функціонуванні: обмеженість у виборі джерел фінансування, серед яких відсутні традиційні для зарубіжних країн суб'єкти ринку капіталу; недостатній рівень капіталізації інвестиційних фондів для фінансування та розвитку високотехнологічних проєктів в агропромисловому виробництві; низький рівень комерціалізації інноваційних проєктів; недосконала законодавча база захисту прав інвесторів; негнучкість існуючих організаційно-правових форм для реалізації інноваційних проєктів розвитку.

Активізація залучення інвестицій в інноваційний розвиток аграрних підприємств потребує застосування комплексу заходів, які передбачають такі орієнтовані на продуктивні зміни дії: удосконалення нормативну базу регулювання інвестиційних процесів з акцентом на формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо захисту інвесторів, залучення інвестиційних технологій, розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних; трансформація фіскального стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств; розбудова інноваційної інфраструктури, важливими елементами якої є технопарки, інноваційні кластери, бізнес-інкубатори, венчурні фонди та коучинг-центри; удосконалення механізмів страхового захисту інвестицій.

У *п'ятому розділі «Системи управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств»* обґрунтовано зміни в структурах управління аграрними підприємствами в контексті забезпечення керованості інноваційно-інвестиційних процесів, визначено функціональне навантаження елементів управління інноваційно-інвестиційним розвитком, а також підходи та процедури щодо управління імплементацією стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств.

В дослідженні обґрунтовано прикладні засади організації управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрного підприємства шляхом обґрунтування процедур генерування інноваційно-орієнтованих інвестиційних стратегій розвитку (рис. 5). При цьому виконано формалізацію побудови інноваційно-орієнтованої інвестиційної політики, а також визначено критерії її критичного перегляду в процесі здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності аграрного підприємства. Вказаний підхід до стратегічного управління інноваційно-інвестиційним розвитком ґрунтується на принципі пріоритетності в сучасних інвестиційної діяльності підприємства над його інноваційною, без зменшення значення останньої при виборі та коригуванні напряму розвитку підприємства.

Застосована в дослідженні типологія стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств сформована на основі зміни критеріїв виділення типів стратегії. При цьому основним принципом вибору критеріїв ідентифікації стратегій стало доповнення ознак об'єктної орієнтації розміщення інвестицій, функціональними критеріями, які характеризують напрям отримання конкурентних переваг, що отримуються підприємством за рахунок впровадження інновацій. Було ідентифіковано характер взаємозв'язку між процесами формування та реалізації конкурентних переваг аграрних підприємств з процесами провадження їх інноваційно-інвестиційної діяльності через призму підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств. В результаті були визначені такі типи функціональних стратегій

інноваційно-інвестиційного розвитку, а саме: стратегії зниження витрат за рахунок техніко-технологічних інновацій, стратегії зниження витрат за рахунок зростання масштабів виробництва, стратегії зниження витрат за рахунок збільшення розмірів землекористування підприємства, стратегії підвищення цін за рахунок зміни позиції в каналі розподілу, стратегії збільшення доходів за рахунок диверсифікації виробництва, стратегії збільшення доходів за рахунок диференціації виробництва. Перелік виділених стратегій демонструє характер та функціональне призначення конкурентних переваг підприємства, що формуються в процесі впровадження інновацій.

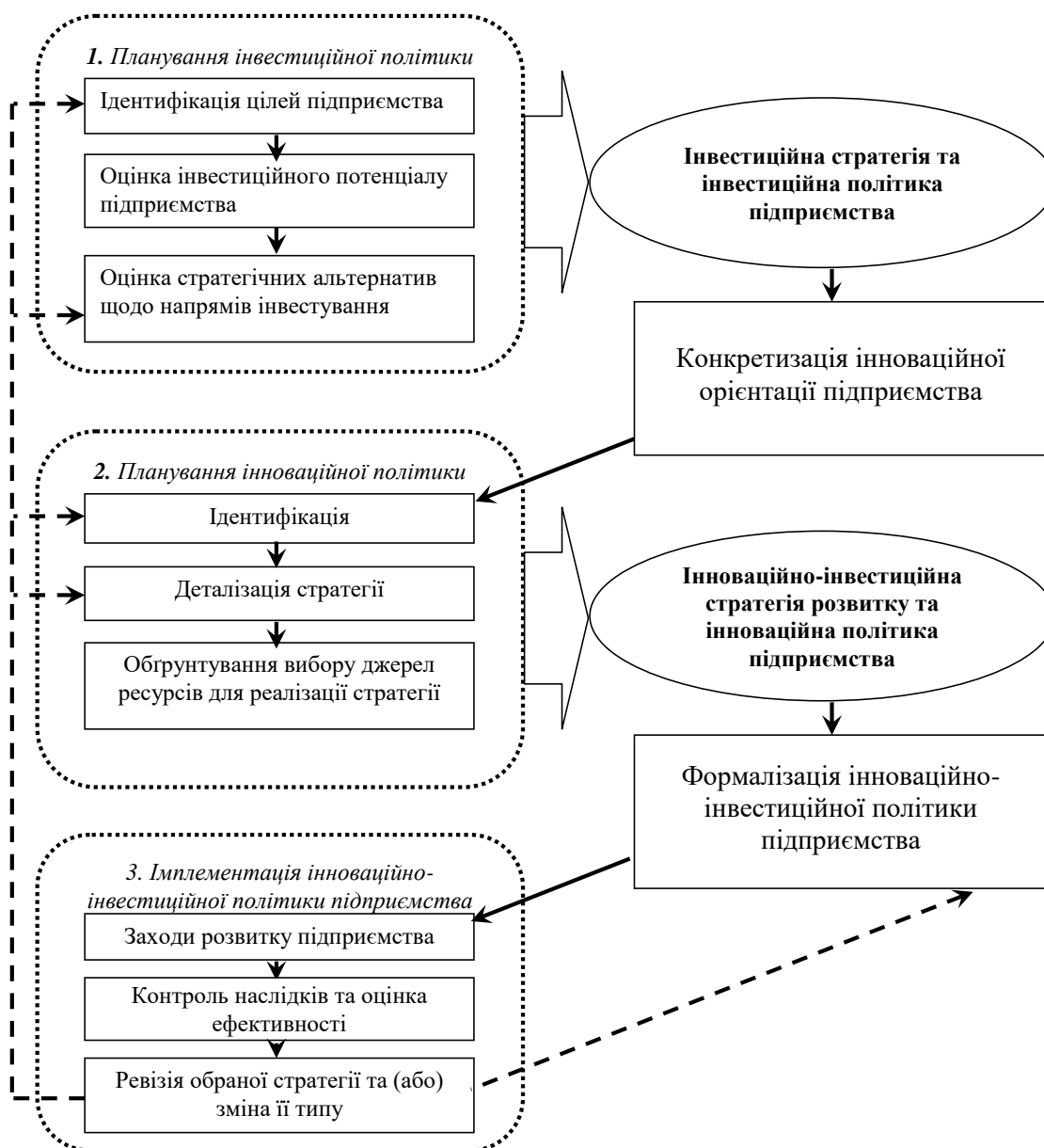

Рис. 5. Процедури стратегічного управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств

Вибір тієї чи іншої стратегії відбувається на основі оцінки рівня розвитку економічного потенціалу підприємства, зокрема, його інвестиційної компоненти з огляду на доступність застосування конкретних наборів інноваційних рішень та стійкості перспективних конкурентних переваг, а також оцінки очікуваного підвищення рівня економічної ефективності діяльності. При цьому саме підвищення рівня економічної ефективності діяльності, як об'єктивна основа окупності інвестицій, є головним критерієм вибору стратегії управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства та подальшого корегування стратегії, що реалізується.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми обґрунтування теоретичних, методологічних, методичних та практичних засад управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств, що дозволило зробити наступні висновки концептуального, методологічного та науково-практичного характеру:

1. В дослідженні встановлено, що під поняттям «інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства» слід розуміти процес створення стійких конкурентних переваг, підвищення економічної ефективності основної діяльності, управління тривалістю життєвого циклу підприємства та стабілізації дотримання розширеного характеру відтворення за рахунок інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності підприємства незалежно від джерел інвестування. Таке тлумачення створює теоретичне підґрунтя для імплементації результат-орієнтованої концепції управління як основною діяльністю підприємства, так і інвестуванням в реалізацію інноваційних проектів розвитку. Поряд з цим визначено, що під категорією «інновація» слід розуміти складне економічне явище, пов'язане зі змінами технологій виробництва, засобів та предметів праці, процедур та підходів до здійснення управлінських впливів, маркетингу та збуту продукції тощо, які є продуктивними та орієнтованими на підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності підприємства і його продукції.

2. Розгляд особливостей імплементації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку в діяльність аграрних підприємств довів пріоритетність інструментарію стратегічного управління. Наявність обґрунтованої стратегії розвитку забезпечує системність застосування організаційно-управлінських та організаційно-економічних засобів впливу керуючої системи на керованої в процесі впровадження інновацій, залучення та розміщення інвестиційних ресурсів в даному процесі, а також створює нормативне та методичне підґрунтя для впровадження системи контролю реалізації та ревізії управлінських рішень в управлінні

розвитком. В даному контексті управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства є тотожним управлінню продуктивними змінами, пов'язаними з впровадженням інновацій, залученням інвестиційних ресурсів та орієнтованими на підвищення економічної ефективності основної діяльності.

3. На основі декомпозиції та подальшого синтезу механізмів інвестиційного розвитку та управління інноваційним розвитком підприємства обґрунтовано концепцію побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств. При цьому механізм управління інвестиційним розвитком передбачає продукування та імплементацію інвестиційних стратегій підприємства в залежності від його економічного потенціалу, місії та цілей діяльності, масштабів виробництва, розмірів, спеціалізації. В свою чергу, виокремлений з синтезованого механізму управління інноваційним розвитком включає елементи та компоненти, поєднання яких дозволяє ідентифікувати напрями та генерувати процедури імплементації стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку. Специфікою окресленої концепції зумовлюється побудова механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком. Також вона визначає пріоритетність саме інвестиційної діяльності підприємства, як джерела ресурсів підтримання стабільності його розвитку.

4. На основі удосконаленого методичного підходу виконано оцінку інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства, як сукупності можливостей впровадження інновацій та залучення для цього інвестицій з внутрішніх та зовнішніх джерел з урахуванням товарного та галузевого напрямку спеціалізації, розмірів підприємства та масштабів виробництва, характеристик майбутніх конкурентних переваг. Встановлено, що при оцінці рівня розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства мають враховуватися напрям його спеціалізації, розміри підприємства та масштаби виробництва, а також особливості конкурентних переваг, які створюються при впровадженні інновацій.

5. В дослідженні запропоновано, обґрунтовано та апробовано методологічний підхід щодо ідентифікації пріоритетності критерію оцінки ефективності впровадження інновацій, який ґрунтується на врахуванні їх спрямованості до змін в сферах виробництва, збуту чи управління. Тобто інновації в сфері виробництва мають призводити до збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення її якості, зменшення трудомісткості, фондомісткості, зростання фондівіддачі тощо. Інновації в сфері збуту мають призводити до підвищення доходів за рахунок цін реалізації продукції, підвищення рівня ритмічності збуту, елімінування дії сезонних факторів, зміни позиції підприємства в структурі каналів ринкового розподілу продукції, удосконалення маркетингу продукції, освоєння нових

товарних та ринкових ніш. Результатом імплементації інновацій в сфері управління є спрощення інформаційно-ресурсного обміну, удосконалення структур та систем управління, підвищення стійкості конкурентних переваг, створених як за рахунок інновацій в сфері менеджменту, так і за рахунок виробничих та збутових інноваційних рішень, тощо. Відповідно, критерій напряму інноваційної активності при оцінці ефективності інновацій доповнюється критеріями потреби в інвестиційних ресурсах та масштабу очікуваних ефектів, що дозволяє виконувати достовірну та всеохоплюючу оцінку інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства, який, власне, і являє собою сукупність можливостей ефективного здійснення заходів, орієнтованих на прискорення та стабілізацію темпів економічного розвитку.

6. Встановлено, що ключові конкурентні переваги лежать в цінovій площині, що обумовлюється сировинним характером більшості видів сільськогосподарської продукції, що виробляється.

7. Вивчення динаміки та залучення інвестицій вітчизняними аграрними підприємствами дозволили визначити позитивну тенденцію до зростання їх обсягів. У 2017 році обсяги залучення інвестиційних ресурсів у вигляді фінансових та реальних інвестицій перевищили рівень 2012 року, в якому цей показник досягав свого історичного максимуму за пореформений період. При цьому слід відмітити зростання обсягів фінансових інвестицій та їх частки в структурі залучення інвестиційних ресурсів, що є наслідком зростання інвестиційної привабливості підприємств-суб'єктів вітчизняного аграрного бізнесу та порівняно високого рівня економічної ефективності їх діяльності. В свою чергу, відбувається також і поступове зростання частки інвестування акумульованого прибутку підприємства в реалізацію проектів розвитку, що є наслідком стабільного зростання рівня економічної ефективності діяльності підприємств, які успішно розвиваються.

8. В дослідженні було обґрунтовано та апробовано методичний підхід до оцінки ефективності інвестування в реалізацію проектів інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств на основі використання рейтингових оцінок. Встановлено, що поряд зі збитковістю майже третини аграрних підприємств в стані низької ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності перебувають понад 50 % підприємств, а середній результат оцінки ефективності інвестування в реалізацію проектів інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств в 2016 р. не перевищує 30 %. Інертність аграрного виробництва, сировинний характер переважної частини сільськогосподарської продукції, традиційність технологій її виробництва суттєвою мірою обмежує набір інноваційних рішень як в сфері виробництва, так і в сфері збуту продукції. Останнє зумовлює необхідність

раціоналізації вибору інноваційних рішень з огляду на специфіку діяльності підприємства, особливості формування та реалізації його економічного потенціалу, а також характер сприйняття інноваційним рішенням щодо інвестування в економіку підприємства.

9. Ідентифіковано пріоритетні напрями інноваційного розвитку аграрних підприємств. Серед вказаних напрямів виділено технологічні, технічні, біологічні, комерційно-збутові та соціально-економічні. Встановлено, що з огляду на специфіку конкурентної побудови цільових ринків продукції аграрних підприємств головною метою інноваційного розвитку є створення за рахунок впроваджених інновацій конкурентних переваг цінового характеру, що в короткостроковому періоді відбивається на економічних результатах діяльності підприємств. Останнє зумовлює широке вжиття заходів та реалізацію проектів, спрямованих на зниження витрат на виробництво продукції, що обумовлює розвиток нововведень в техніко-технологічній сфері, а також підвищення реалізаційних цін, що потребує впровадження маркетингово-збутових технологій та оригінальних комерційних рішень. Реалізація стратегій розвитку у вказаних напрямках забезпечує найвищі рівні окупності інвестицій у впровадження інновацій.

10. Визначено типологію стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств на основі доповнення існуючих систем критеріїв об'єктної орієнтації інвестицій, їх обсягу та інтенсивності інвестиційного процесу, функціональними критеріями відношення інвестицій до створення конкурентних переваг та їх значимості для підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств. В результаті встановлення взаємозв'язку між процесами формування та реалізації конкурентних переваг аграрних підприємств у провадженні ефективної діяльності аграрних підприємств з процесами провадження інноваційно-інвестиційної діяльності визначено основні типи функціональних стратегій, а саме: стратегії зниження витрат за рахунок техніко-технологічних інновацій, стратегії зниження витрат за рахунок зростання масштабів виробництва, стратегії зниження витрат за рахунок збільшення розмірів землекористування підприємства, стратегії підвищення цін за рахунок зміни позиції в каналі розподілу, стратегії збільшення доходів за рахунок диверсифікації виробництва, стратегії збільшення доходів за рахунок диференціації виробництва.

11. Змістовний аналіз існуючої системи інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств дозволив виявити проблемні аспекти в її формуванні та функціонуванні: обмеженість у виборі джерел фінансування, серед яких відсутні традиційні для зарубіжних країн суб'єкти ринку капіталу; недостатній рівень капіталізації інвестиційних фондів для фінансування та розвитку високотехнологічних проектів в агропромисловому виробництві; низький рівень комерціалізації

інноваційних проектів; недосконала законодавча база захисту прав інвесторів; негнучкість існуючих організаційно-правових форм для реалізації інноваційних проектів розвитку.

12. Активізація залучення інвестицій в інноваційний розвиток аграрних підприємств потребує застосування комплексу заходів, які передбачають такі орієнтовані на продуктивні зміни дії: удосконалення нормативну базу регулювання інвестиційних процесів з акцентом на формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо захисту інвесторів, залучення інвестиційних технологій, розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних; трансформація фіскального стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств; розбудова інноваційної інфраструктури, важливими елементами якої є технопарки, інноваційні кластери, бізнес-інкубатори, венчурні фонди та коучинг-центри; удосконалення механізмів страхового захисту інвестицій.

13. В дослідженні окреслено закономірність взаємозв'язку причин та наслідків реалізації стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку з процесами організаційних змін в структурах управління аграрних підприємств, яка полягає у визначенні переліку ситуацій, за яких підприємство вдається до ускладнення існуючої структури управління, її модернізації або активізації участі в процесах агропромислової інтеграції, з подальшою ідентифікацією шляхів та інструментальних процедур здійснення вказаних змін для забезпечення керованості інноваційно-інвестиційних процесів. Такий підхід значною мірою спрощує деталізацію стратегій, а встановлення відповідності з загальною стратегією підприємства унеможливорює прийняття невідповідних рівню розвитку економічного потенціалу підприємства стратегічних рішень в практиці менеджменту.

14. Дослідження показали, що найбільш доцільним шляхом здійснення процесу стратегічного планування є розгляд визначених стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності через призму їх співвіднесення з загальними стратегіями підприємства. На стадії стратегічного планування інвестиційної діяльності аграрних підприємств доцільно формувати дієздатні системи відбору інноваційних проектів. Останнє передбачає ідентифікацію критеріїв відбору проектів на основі врахування інноваційно-наукових, екологічних, економічних, організаційних та фінансових факторів, які враховують вплив результатів проекту на діяльність підприємств та об'єднань. Питома вага кожного критерію визначена на підставі суб'єктивної оцінки їх важливості при відборі проектів з урахуванням особливостей розвитку підприємств, на яких вони реалізуються.

15. Доведено, що вибір тієї чи іншої стратегії відбувається на основі оцінки рівня розвитку економічного потенціалу підприємства, зокрема,

його інвестиційної компоненти з огляду на доступність застосування конкретних наборів інноваційних рішень та стійкості перспективних конкурентних переваг, а також оцінки очікуваного підвищення рівня економічної ефективності діяльності. При цьому саме підвищення рівня економічної ефективності діяльності, як об'єктивна основа окупності інвестицій, є головним критерієм вибору стратегії управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства та подальшого корегування стратегії, що реалізується.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

монографії:

1. Пономарьов О. С. Пріоритети інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу: механізми, системи, інструментарій / О. С. Пономарьов. – Харків: Смугаста типографія, 2018. – 321 с.

статті у наукових фахових виданнях:

2. Пономарьов О. С. Формування та функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Вісник СНАУ: Економічні науки. — № 5. — 2015. — С. 37-43.

3. Пономарьов О. С. Структурні особливості механізмів та систем управління інноваційно-інвестиційним розвитком соціально-економічних систем / О. С. Пономарьов // Вісник ХНТУСГ : серія «Економічні науки». – № 161. – 2015. – С. 173-182.

4. Пономарьов О. С. Генезис системи поглядів на категорію «інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства» / О. С. Пономарьов // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. — № 162. — 2015. — С. 20-31.

5. Пономарьов О. С. Визначення пріоритетів впровадження інновацій у вітчизняному агробізнесі / О. С. Пономарьов // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — № 1. — 2016. — С. 47-54.

6. Пономарьов О. С. Стратегії інноваційного розвитку вітчизняного агропромислового виробництва / О. С. Пономарьов // Вісник ХНТУСГ : Серія «Економічні науки». – Вип. 171. – 2016. – С. 131-138.

7. Пономарьов О. С. Організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційною діяльністю аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Проблеми і перспективи економіки і управління. – № 2. – 2016. – С. 93-98.

8. Пономарьов О. С. Напрями підвищення інвестиційної

привабливості вітчизняних аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 8 (69). – Суми : СНАУ. – 2016. – С. 96-102.

9. Пономарьов О. С. Концептуальні засади управління інвестиційним розвитком аграрних підприємств на інноваційній основі / О. С. Пономарьов // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 4. – С. 47-52 с.

10. Пономарьов О. С. Забезпечення керованості інноваційно-інвестиційних процесів в менеджменті підприємств / О. С. Пономарьов // Науковий вісник ТНЕУ. — № 1 (16). — 2016. — С. 181-187.

11. Пономарьов О. С. Економічні передумови трансформації галузевих пропорцій та масштабів виробництва продукції аграрних підприємств / О. С. Пономарьов, Ю. О. Зайцев // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2016. – № 4. – С. 16-21. *(авторський внесок полягає в ідентифікації переліку інвестиційно-привабливих напрямів галузевої та товарних спеціалізації аграрних підприємств)*

12. Пономарьов О. С. Методологічні засади оцінки інвестиційного потенціалу вітчизняних аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менеджмент». – № 4 (72). – 2017. – С. 123-128.

13. Пономарьов О. С. Пропорції інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних аграрних підприємств в умовах глобалізації / О. С. Пономарьов // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія «Економіка АПК і природокористування». – № 1. – 2017. – С. 111-119.

14. Пономарьов О. С. Динаміка залучення інвестиційних ресурсів вітчизняними аграрними підприємствами / О. С. Пономарьов // Вісник СНАУ : Економіка та менеджмент. – № 6 (70). – 2017. – С. 91-98.

15. Пономарьов О. С. Методологічні протиріччя в оцінці ефективності інвестиційних проєктів в сільськогосподарському виробництві / О. С. Пономарьов // Вісник СНАУ : Економіка та менеджмент. – № 8 (73). – 2017. – С. 121-125.

16. Пономарьов О. С. Інвестиційна привабливість аграрних підприємств України / О. С. Пономарьов // Вісник СНАУ : Економіка та менеджмент. – № 12 (74). – 2017. – С. 116-121.

17. Пономарьов О. С. Критерії результативності інноваційної діяльності аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. «Економіка і менеджмент». – Вип. 23. – 2017. – С. 113-117.

18. Пономарьов О. С. Механізми управління інвестиціями в інноваційні проєкти розвитку аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – № 5. – С. 37-46.

19. Пономарьов О. С. Інституціональні складові управління інноваційно-інвестиційним розвитком суб'єктів аграрного бізнесу / О. С. Пономарьов // Вісник ХНТУСГ. – 2018. – № 191. – С. 297-311.

20. Пономарьов О. С. Методологічні принципи побудови механізмів управління інноваційно-інвестиційним розвитком суб'єктів агробізнесу / О. С. Пономарьов // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2018. – № 1. – С. 79-86.

21. Пономарьов О. С. Стратегічний менеджмент суб'єктів агробізнесу в системі імплементації інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку / О. С. Пономарьов // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2018. – № 2. – С. 37-44.

статті у іноземних наукових виданнях та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

22. Пономарев А. С. Адаптивные стратегии инновационного развития аграрных и агропромышленных предприятий / А. С. Пономарев // Управление в социальных и экономических системах: сб. науч. трудов. — Минск: Минский ин-т управления, 2014. — С. 301-308.

23. Ponomarev O. The Management Mechanisms of Innovative Development of Agribusinesses / O. Ponomarev // Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. – 4 (13). – Vol. 1. – 2016. – pp. 65-69.

24. Ponomarev O. Estimation of Investment Efficiency in Agricultural Enterprises Development Projects / O. Ponomarev // International Journal of Advanced Research. - № 8. – 2017. – PP. 451-458.

25. Ponomarev O. The Conceptual Principles of AG-enterprises Sustainable Development on the Basis of Innovative and Investment Activities / O. Ponomarev // Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. – 8(24). – Vol.1. – 2017. – pp. 72-75.

26. Ponomarev O. Strategies of Innovative and Investment Activity of Agricultural Enterprises Typology / O. Ponomarev // Humanities and Social Sciences, VI(26), issue 156. – 2018. – С. 27–31.

в інших виданнях:

27. Пономарьов О. С. Тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики» (11-12 вересня 2015 р.) / Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. – Миколаїв: НУК, 2015. – С. 153-155.

28. Пономарьов О. С. Активізація використання внутрішніх джерел

інвестиційних ресурсів аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій : матеріали XVI Міжнародного науково-практичного форуму. – Львів: ЛНАУ, 2015. – С. 196-201.

29. Пономарьов О. С. Стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Прикладна економіка – від теорії до практики : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 жовтня 2016 р.). – Тернопіль: Вектор, 2016. – С. 116-118.

30. Пономарьов О. С. Пріоритетні напрями інвестування в реалізацію інноваційних проєктів в агробізнесі / О. С. Пономарьов // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи : матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. – Харків: ХНТУСГ, 2016. – С. 111-115.

31. Пономарьов О. С. Структурні особливості залучення інвестиційних ресурсів аграрних підприємств для реалізації проєктів розвитку / О. С. Пономарьов // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми формування, розвитку та використання ресурсного потенціалу АПК» (30 березня 2017 р.) / Полтавська державна аграрна академія. – Полтава: ПДАА, 2017. – С. 185-189.

32. Пономарьов О. С. Механізми управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Прикладна економіка – від теорії до практики : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21 жовтня 2017 р.). – Тернопіль: Вектор, 2016. – С. 125-127.

33. Пономарьов О. С. Стратегічне управління інноваційним розвитком та інвестиційною діяльністю аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (07 квітня 2017 р.). – Харків: ХНТУСГ, 2017. – С. 31-34.

34. Пономарьов О. С. Тенденції залучення фінансових інвестицій суб'єктами аграрної сфери економіки України / О. С. Пономарьов // Сучасний аграрний менеджмент: теорія, методологія, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми: СНАУ, 2017. – С. 159-163.

35. Пономарьов О. С. Функціональні стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств / О. С. Пономарьов // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (06 квітня 2018 р.). – Харків: ХНТУСГ, 2018. – С. 31-34.

АНОТАЦІЯ

Пономарьов О.С. Управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств: теорія, методологія, практика. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2018.

Дисертація присвячена вирішенню важливої та складної наукової проблеми обґрунтування теоретичних, методологічних, методичних та практичних засад управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств. В дисертації досліджено генезис понятійно-категоріального апарату досліджень інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів економічних відносин. Визначено особливості імплементації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктами аграрного виробництва. Обґрунтовано організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств. Ідентифіковано наукові підходи до оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств. Окреслено методологію вибору критеріїв результативності інноваційної діяльності аграрних підприємств. Виконано оцінку рівня інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектора економіки. Визначено структурно-динамічні тенденції динаміки залучення інвестиційних ресурсів вітчизняними аграрними підприємствами. Обґрунтовано методичний підхід до оцінки економічної ефективності впровадження інновацій аграрними підприємствами. Ідентифіковано пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств. Окреслено типологію та характеристики стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств. Розроблено процедури мобілізації інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств. Визначено інструментарій активізації залучення інвестицій в інноваційний розвиток аграрних підприємств. Ідентифіковано напрями, шляхи та процедури змін в структурах управління аграрними підприємствами для забезпечення керованості інноваційно-інвестиційних процесів. Обґрунтовано архітектуру та функціональне навантаження елементів системи управління інноваційно-інвестиційним розвитком. Окреслено особливості управління імплементацією стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств. Обґрунтовано концепцію побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрних підприємств на основі декомпозиції механізму інноваційно-інвестиційного розвитку з виділенням організаційної та економічної складових впливу керуючої системи, представленої інтересами власників, керуючих компаній (в об'єднаннях

холдингового типу) та менеджменту аграрних підприємств на об'єкт управління, тобто інвестиційний процес, пов'язаних з імплементацією виробничих, управлінських та комерційно-збутових інновацій. Визначено методологічний підхід щодо ідентифікації пріоритетного критерію при оцінці ефективності впровадження інновацій в залежності від їх спрямованості до сфер виробництва, збуту чи управління, потреби в інвестиційних ресурсах, а також ступеня стійкості конкурентних переваг, які створюються за рахунок імплементації того чи іншого інноваційного рішення. Окреслено закономірність взаємозв'язку причин та наслідків реалізації стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку з процесами організаційних змін в структурах управління аграрних підприємств, яка полягає у визначенні переліку ситуацій, за яких підприємство вдається до ускладнення існуючої структури управління, її модернізації або активізації участі в процесах агропромислової інтеграції, з подальшою ідентифікацією шляхів та інструментальних процедур здійснення вказаних змін для забезпечення керованості інноваційно-інвестиційних процесів; Удосконалено методичний підхід до оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства, як сукупності можливостей впровадження інновацій та залучення для цього інвестицій з внутрішніх та зовнішніх джерел з урахуванням товарного та галузевого напрямку спеціалізації, розмірів підприємства та масштабів виробництва, характеристик майбутніх конкурентних переваг. Запропоновано методичний підхід до оцінки економічної ефективності впровадження інновацій аграрними підприємствами, який ґрунтується на часовій теорії грошей, поряд з чим враховує обмеження реалізації створюваних при впровадженні інновацій конкурентних переваг на цільових ринках з недосконалими конкурентними структурами, а також в умовах участі аграрних підприємств в інтеграційних процесах. Виконано ідентифікацію напрямів інноваційного розвитку аграрних підприємств шляхом систематизації їх в групи технологічних, технічних, біологічних, комерційно-збутових та соціально-економічних, а також розгляду їх складових та елементів через призму потреби в інвестиційних ресурсах та їх окупності. Запропоновано типологію стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств шляхом доповнення існуючих систем критеріїв об'єктної орієнтації інвестицій, їх обсягу та інтенсивності інвестиційного процесу, функціональними критеріями відношення інвестицій до створення конкурентних переваг та їх значимості для підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: інвестиції, інновації, механізм управління, стратегія розвитку, пріоритет, окупність.

АННОТАЦИЯ

Пономарев А.С. Управление инновационно-инвестиционным развитием аграрных предприятий: теория, методология, практика. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена решению важной и сложной научной проблемы обоснования теоретических, методологических, методических и практических основ управления инновационно-инвестиционным развитием аграрных предприятий. В диссертации исследованы генезис понятийно-категориального аппарата исследований инновационно-инвестиционного развития субъектов экономических отношений. Определены особенности имплементации модели инновационно-инвестиционного развития субъектами аграрного производства. Обоснован организационно-экономический механизм управления инновационно-инвестиционным развитием аграрных предприятий. Идентифицированы научные подходы к оценке инновационно-инвестиционного потенциала аграрных предприятий. Определены методологию выбора критериев результативности инновационной деятельности аграрных предприятий. Выполнена оценка уровня инвестиционной привлекательности предприятий аграрного сектора экономики. Определены структурно-динамические тенденции динамики привлечения инвестиционных ресурсов отечественными аграрными предприятиями. Обоснован методический подход к оценке экономической эффективности внедрения инноваций аграрными предприятиями. Идентифицированы приоритетные направления инновационно-инвестиционного развития аграрных предприятий. Определены типология и характеристики стратегий инновационно-инвестиционного развития аграрных предприятий. Разработаны процедуры мобилизации инновационно-инвестиционного потенциала аграрных предприятий. Определены инструментарий активизации привлечения инвестиций в инновационное развитие аграрных предприятий. Идентифицированы направления, пути и процедуры изменений в структурах управления аграрными предприятиями для обеспечения управляемости инновационно-инвестиционных процессов. Обоснованно архитектуру и функциональную нагрузку элементов системы управления инновационно-инвестиционным развитием. Определены особенности управления имплементацией стратегии инновационно-инвестиционного развития аграрных предприятий. Обоснована концепция построения организационно-

экономического механизма управления инновационно-инвестиционным развитием аграрных предприятий на основе декомпозиции механизма инновационно-инвестиционного развития с выделением организационной и экономической составляющих воздействия управляющей системы, представленной интересами владельцев, управляющих компаний (в объединениях холдингового типа) и менеджмента аграрных предприятий на объект управления, то есть инвестиционный процесс, связанных с выполнением производственных, управленческих и коммерческо-сбытовых инноваций. Определены методологический подход к идентификации приоритетного критерия при оценке эффективности внедрения инноваций в зависимости от их направленности к сферам производства, сбыта или управления, потребности в инвестиционных ресурсах, а также степени устойчивости конкурентных преимуществ, которые создаются за счет имплементации того или иного инновационного решения. Определены закономерность взаимосвязи причин и последствий реализации стратегий инновационно-инвестиционного развития с процессами организационных изменений в структурах управления аграрных предприятий, которая заключается в определении перечня ситуаций, при которых предприятие прибегает к усложнению существующей структуры управления, ее модернизации или активизации участия в процессах агропромышленной интеграции с последующей идентификацией путей и инструментальных процедур осуществления указанных изменений для обеспечения управляемости инновационно-инвестиционных процессов; Усовершенствован методический подход к оценке инновационно-инвестиционного потенциала аграрного предприятия, как совокупности возможностей внедрения инноваций и привлечения для этого инвестиций из внутренних и внешних источников с учетом товарного и отраслевого направления специализации, размеров предприятия и масштабов производства, характеристик будущих конкурентных преимуществ. Предложен методический подход к оценке экономической эффективности внедрения инноваций аграрными предприятиями, основанный на временной теории денег, наряду с чем учитывает ограничения реализации создаваемых при внедрении инноваций конкурентных преимуществ на целевых рынках с несовершенными конкурентными структурами, а также в условиях участия аграрных предприятия в интеграционных процессах. Выполнено идентификацию направлений инновационного развития аграрных предприятий путем систематизации их в группы технологических, технических, биологических, коммерческо-сбытовых и социально-экономических, а также рассмотрения их составляющих и элементов через призму потребности в инвестиционных ресурсах и их окупаемости. Предложена типология стратегий инновационно-инвестиционного развития аграрных предприятий путем дополнения существующих систем критериев объектной ориентации инвестиций, их

объема и интенсивности инвестиционного процесса, функциональным критериям отношение инвестиций к созданию конкурентных преимуществ и их значимости для повышения экономической эффективности деятельности аграрных предприятий.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, механизм управления, стратегия развития, приоритет, окупаемость.

SUMMARY

Ponomariov O. S., The Management of Innovative and Investment Development of Agricultural Enterprises: The Theory, Methodology, Practice. -Manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by economic activity). - Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2018.

The dissertation is devoted to solving an important and complex scientific problem of substantiation of theoretical, methodological, methodical and practical principles of management of innovation and investment development of agrarian enterprises. In the dissertation the genesis of the conceptual-categorical apparatus of researches of innovation and investment development of subjects of economic relations is researched. The peculiarities of implementation of the model of innovation and investment development by the subjects of agrarian production are determined. The organizational and economic mechanism of management of innovation and investment development of agrarian enterprises is substantiated. The scientific approaches to the estimation of innovative and investment potential of agrarian enterprises have been identified. The methodology of selection of criteria of productivity of innovative activity of agrarian enterprises is outlined. Assessment of the level of investment attractiveness of enterprises in the agrarian sector of the economy is performed. Structural-dynamic tendencies of attraction of investment resources by the domestic agrarian enterprises are determined. The methodical approach to estimation of economic efficiency of introduction of innovations by agrarian enterprises is substantiated. The priority directions of innovation and investment development of agrarian enterprises have been identified. The typology and characteristics of the strategies of innovative and investment development of agrarian enterprises are outlined. Procedures of mobilization of innovation and investment potential of agrarian enterprises have been developed. The tools for increasing the attraction of investments into innovative development of agrarian enterprises are determined. Directions, ways and procedures of changes in agrarian enterprises management structures have been identified for ensuring the management of innovation and investment processes. The architecture and

functional load of elements of the management system for innovation and investment development are substantiated. The peculiarities of management implementation of strategies of innovative and investment development of agrarian enterprises are outlined. The concept of constructing the organizational and economic mechanism of management of innovative and investment development of agrarian enterprises based on the decomposition of the mechanism of innovation and investment development with the allocation of organizational and economic components of the influence of the control system represented by the interests of owners, managers of companies (in associations of holding type) and management of agrarian enterprises is substantiated. on the object of management, that is, the investment process, associated with the implementation of production, management and commerce innovation. The methodological approach for identifying a priority criterion in assessing the effectiveness of the introduction of innovations depending on their orientation to the areas of production, marketing or management, the need for investment resources, as well as the degree of stability of the competitive advantages created by implementing an innovation solution is determined. The regularity of the relationship between the causes and consequences of the implementation of strategies of innovation and investment development with the processes of organizational changes in the structures of management of agrarian enterprises is determined, which consists in determining the list of situations in which the company is able to complicate the existing management structure, its modernization or activation of participation in the processes of agro-industrial integration , followed by the identification of the ways and instrumental procedures for implementing the specified changes to ensure the manageability of innovation-investment these processes; The methodical approach to assessing the innovation and investment potential of the agrarian enterprise as an aggregate of the possibilities of introducing innovations and attracting investments from internal and external sources, taking into account the commodity and sectoral specialization, enterprise size and scale of production, characteristics of future competitive advantages, has been improved. The methodical approach to assessing the economic efficiency of introducing innovations by agrarian enterprises based on the time theory of money is proposed, along with the restrictions on the implementation of competitive advantages created at the introduction of innovations in target markets with imperfect competitive structures, as well as in the conditions of participation of agrarian enterprises in integration processes. The identification of directions of innovation development of agrarian enterprises by systematization into groups of technological, technical, biological, commercial and marketing and socio-economic, as well as consideration of their constituents and elements through the prism of the need for investment resources and their payback has been carried out. The typology of strategies of innovative and investment development of agrarian enterprises is proposed by supplementing existing

systems of criteria of object orientation of investments, their volume and intensity of the investment process, functional criteria of investment relation to the creation of competitive advantages and their significance for increasing the economic efficiency of agrarian enterprises.

Key words: investment, innovation, management mechanism, development strategy, priority, payback.

Підписано до друку 19 червня 2018 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 1,8 ум.-друк. арк.; 1,8 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 335

Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс»
Свідоцтво суб'єкта виробничої справи:
серія. ДК № 4666 від 18.12.2013 р.
61052, Україна, м. Харків, вул. Ярославська, 11
(057) 754-49-42

Надруковано у ТОВ «Смугаста типографія»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевського, 28а.

«Zebrine printing office» Ltd